

The Grammaticalization of the Indefinite Article in Old Persian: A Construction Grammar Account

Vol. 12, No. 4, Tome 64
pp. 33-71
October & November 2021

Mehrdad Meshkinfam¹ & Mehrdad Naghzhguy-Kohan^{2*}

Abstract

This paper identifies the grammatical constructions expressing indefiniteness in Old Persian. Based on the extant data from this stage of Persian language, There had been no indefinite article before Old Persian era and its grammaticalization is the result of the bridging context 'There is only one X, the X represents a human being'. In fact, the metonymic relations triggered reanalysis of "aiva" 'one' to an 'indefinite article' which in turn paved the way for its metaphoric extension. To explain this path of development, a Construction Grammar model is adopted. This research is based on the corpus of OP gathered by Kent (1953). The investigation illustrates that the token frequency of the aforementioned indefinite article in the total NPs (4130) amounts to 0.5%. This percentage is not much high; however, it implies that it is a newly formed grammatical construction in Old Persian. In other words, it illustrates the early stages of the indefinite article grammaticalization.

Keywords: Old Persian, Numeral 'one', Indefinite article, Construction Grammar, Metonymy, Metaphoric extension.

Received: 16 May 2019
Received in revised form: 3 September 2019
Accepted: 2 November 2019

1. PhD in Linguistics, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran;

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4854-9970>

2. Corresponding author, Associate Professor, Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran; Email: mehrdad.kohan@basu.ac.ir

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3451-745X>

1. Introduction

The terms "Definiteness" and "Indefiniteness" are usually applied to noun phrases (for example Abbott, 2004; 2006) and encoded using different linguistic means. The most common diachronic source for the indefinite marker in the languages of the world is the numeral 'one' (Givón, 1981; Lyons, 1999; Heine & Kuteva, 2002).

Only a minority of the languages of the world have grammaticalized indefinite markers (Heine, 1997:68). In other words, languages of the world tend to grammaticalize the "definite marker" prior to the "indefinite" one (Moravcsik, 1969; Croft, 2003). In Moravcsik's (1969) sample of 108 languages, in 61 languages (56%) only definite markers were identified, whereas 5 languages (5%) contained only indefinite markers and there was no information on the existence of the definite ones; Those 5 languages are Bambara, Gipsy, Rotuman, Sundanese, and Aztec. As a result Persian deserves studying in this regard. In this research, it is investigated whether the indefinite article existed in Old Persian grammar. If the response to this question is positive, the mechanism of its grammaticalization will be investigated. The data of this research are extracted from the corpus gathered by Kent (1953).

2. Literature Review

The most related work in the related literature is the work of Paul (2008). Paul describes indefiniteness marking in three stages established for Persian language. His findings are represented as follows (figure 1) (Paul, 2008:310):

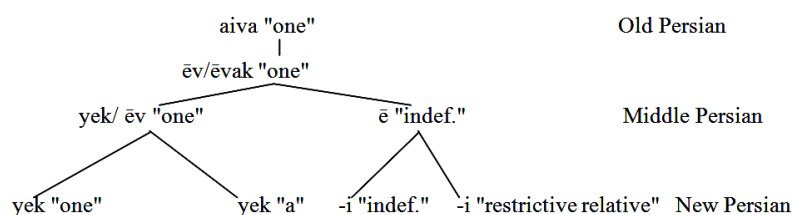

Figure1: Illustration of the history of -i and yek

In his study, there is no grammatical element expressing indefiniteness in Old Persian and little attention is paid to the contexts and mechanisms of this development. In contrary to Paul's work, in this research it has been illustrated that in Old Persian the indefinite article is grammaticalized and a part of the grammar.

3. Methodology

In Construction Grammar, all levels of grammar involve constructions. By construction, we mean the pairing of form and meaning which are conventionalized (Hoffmann & Trousdale, 2011, p. 2). The constructions are not just listed but instead they form a structured inventory in the speakers' mind (Croft & Cruse, 2004, p. 262-265). Due to the structured inventory of constructions which form a network, in CG model there is no distinction between lexicon and syntax; therefore, all constructions can be located on a lexicon-syntax continuum (Fillmore, 1988). This allows for constructions to possess more or less lexical/grammatical characteristics. Consequently, no mere distinction between synchronic and diachronic phenomena is observable. In this process a change in the network of constructions is said to be observable in the course of time. In CG model, the process does not operate on a single word or morpheme but on the whole construction by syntagmatic relations (Lehmann, 1992, p. 406).

The reanalysis based on metonymic relations in the context of change which in turn paves the way for metaphoric extension results in grammaticalization (Davari & Naghzguy-Kohan, 2017), being a construction creation in CG. This model and its envisioned chain of changes can be summarized as follows:

(2) Metonymic relation > reanalysis > metaphoric relation > new construction > analogy

In this research, the distribution of *aiva* 'one' is provided in different contexts. After that, the aforementioned mechanism is investigated for the indefinite article in Old Persian. In addition, the token frequency of the indefinite article is presented in the corpus.

4. Results

The frequent use of *aiva* 'one' before human NPs in OP has triggered its reanalysis as 'indefinite article' in mytonymic relations. Here, one can observe a linkage between numeral system (one as a numeral) and "indefiniteness concept" as a more abstract conceptual space. This can be illustrated as figure (2):

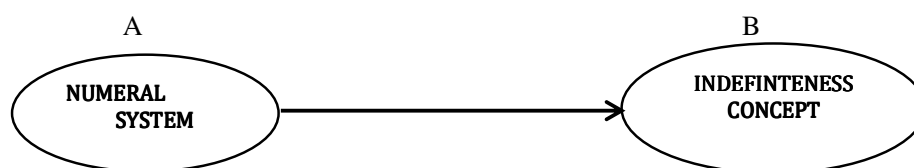

Figure 2: The conceptual shift from the numeral to indefiniteness

The mentioned mechanisms are responsible for the emergence of the new grammatical category filling the determination slot; the schema is mentioned again as follows:

(1) [aiva[X]_{NPI}]_j $\longleftrightarrow$ [introducing a participant into discourse "a X"]_j, X=human

In spite of this usage of *aiva* as 'indefinite article', its token frequency is not much high in OP. in our corpus of 8077 words and 4130 NPs, there are 21 NPs containing indefinite articles. This can be illustrated in the following figure (3):

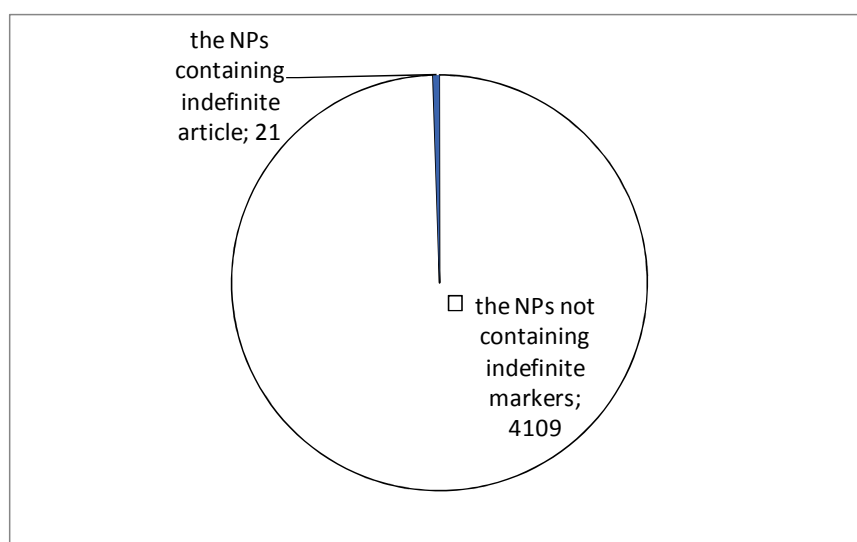

Figure 3: The token frequency of indefinite article in the corpus

As it is obvious, the frequency of use (0.5%) of the indefinite article is not much high; however, as Denison (2006:290-291) notes, rare patterns of low frequency should be taken seriously.

5. Discussion

The presence of an indefinite article in the grammar entails the existence of a determination slot. Finding determinatives in a particular position (preceding modifiers) most of the time, speakers tend to regard that location as a place where determinatives occur and by the increase of the frequency, the speakers abstract a prehead pattern for determinatives (Sommerer, 2012:204-205). Following the establishment of the determinative slot, it turns into a 'gravitational pole' which attracts items (Krug, 2000). Actually, a syntactic slot is regarded as a position which invites linguistic elements to grammaticalize there. This is also true for the indefinite article in OP; the emergence of the determination slot triggered the grammaticalization of the indefinite article. Therefore, 'determination slot' and 'indefinite article' are inseparable notions.

6. Conclusion

In this research, the grammaticalization of the indefinite article in Old Persian is studied. The first bridging context which leads to the grammaticalization of indefinite article is the occurrence of numeral *aiva* 'one' before human NPs. In simple words, the context is 'There is only one X', here the X represents a human being. In this context, two readings of *aiva* are possible: a. there is one man, not more; b. the indefinite article reading, to introduce one person into discourse. In the latter reading the hearer reanalyzed *aiva* as an indefinite article based on metonymic relations. The reanalysis paves the way for the metaphoric extension from a numeral to a more grammaticalized item, namely an indefinite article. This conceptual shift/metaphoric extension becomes possible due to the fact that both 'numeral one' and 'indefinite article' mean 'one entity'. The difference is that the former means 'one' and the latter 'one out of the type'. The path of this grammaticalization is represented in (2):

(2) Numeral one → numeral one, indefinite article → indefinite article

دوماهنامه بین‌المللی

د ۱۲، ش ۴ (پیاپی ۶۴) مهر و آبان ۱۴۰۰، صص ۳۳-۷۱

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23223081.1400.12.4.4.6

دستوری‌شدگی حرف تعریف نکره در فارسی باستان از منظر دستور ساخت‌مدار

مهرداد مشکین‌فام^۱، مهرداد نغزگوی کهن^{۲*}

۱. دانش‌آموخته دکتری زبان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

۲. دانشیار زبان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۸/۱۱

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۲۶

چکیده

در این مقاله، به شناسایی ساخت‌های دستوری بیانگر «مفهوم نکره» در زبان فارسی باستان می‌پردازیم. براساس داده‌های موجود از این دوره زبان فارسی، می‌توان بیان داشت قبل از فارسی باستان عنصر دستوری «حرف تعریف نکره» وجود نداشته و پیدایش «حرف تعریف نکره» از رهگذر دستوری‌شدگی عدد aiva «یک» به‌وسیله بازتحلیل این عنصر زبانی براساس روابط مجازی و سپس بسط استعاری به «حرف تعریف نکره» رخ داده است. این دستوری‌شدگی در ساخت مشخصی (تنها یک «X» وجود دارد، این «X» معرف انسان است) رخ داده که نتیجه آن تغییر حوزه مفهومی به بیان «مفهوم نکره» در فارسی باستان است، به‌منظور تبیین تکوین «حرف تعریف نکره»، الگوی دستور ساخت‌مدار برگزیده شده است. داده‌های این پژوهش، مستخرج از پیکره جمع‌آوری‌شده کنت (1953) است. بسامد وقوع «حرف تعریف نکره» در بین ۴۱۳۰ گروه اسمی موجود در پیکره ۰.۵ درصد است. این مقدار بسامد وقوع که چندان زیاد نیست، مبین جدید بودن مقوله «حرف تعریف نکره» یا به عبارتی مراحل اولیه دستوری‌شدگی این مقوله دستوری در فارسی باستان است.

واژه‌های کلیدی: فارسی باستان، عدد یک، حرف تعریف نکره، دستور ساخت‌مدار، مجاز، بسط استعاری.

۱. مقدمه

«معرفه»^۱ و «نکره»^۲ دو اصطلاحی هستند که معمولاً در مورد گروه‌های اسمی به کار می‌روند. عناصر دستوری تحلیلی که مفاهیم «معرفه» و «نکره» را رمزگذاری می‌کنند، به ترتیب «حرف تعریف»^۳ معرفه و «حرف تعریف نکره» نام دارند. براساس وجود یا عدم وجود حروف تعریف، به طور منطقی می‌توان زبان‌های جهان را به چهار دسته تقسیم کرد: ۱. زبان‌های بدون حرف تعریف، ۲. زبان‌های شامل حرف تعریف معرفه و نکره، ۳. زبان‌های شامل حرف تعریف معرفه و ۴. زبان‌های شامل حرف تعریف نکره.

طبق این تقسیم‌بندی و فرضیه پژوهش، از آنجا که فارسی باستان مفهوم «نکره» را با بهره‌گیری از حرف تعریف رمزگذاری می‌کند، از زبان‌های نوع ۴ به شمار می‌آید.

متداول‌ترین منبع در زمانی «حرف تعریف نکره» در بین زبان‌های جهان عدد «یک» است (Givón, 1981; Lyons, 1999; Heine & Kuteva, 2002). خلاف اینکه بیان می‌شود در فارسی باستان حرف تعریف «معرفه» و «نکره» وجود ندارد (Skjærvø, 2002, p. 21)، فرضیه ما این است که فارسی باستان نیز مانند دیگر زبان‌های جهان از عدد «یک» aiva برای بیان مفهوم «نکره» بهره برده است. در صورت درست بودن فرضیه پژوهش، از این جهت زبان فارسی شایسته مطالعه است، زیرا همان‌طور که در ادامه نیز به این مسئله پرداخته خواهد شد، وجود «حرف تعریف نکره» در زبان‌های جهان پدیده دستوری متداولی نیست، اما زبان فارسی از دوره فارسی باستان در دستور خود دارای این عنصر دستوری است و هیچ‌گاه در زبان فارسی «حرف تعریف معرفه» وجود نداشته است (Mahootian & Gebhardt, 1997).

همان‌طور که مشخص است، توافق نظر بر روی وجود یا عدم وجود «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان وجود ندارد. بنابراین، هدف این پژوهش بررسی این مهم است که آیا براساس معیارهای «حرف تعریف»، در فارسی باستان «حرف تعریف نکره» موجود است یا خیر. اگر پاسخ به این پرسش مثبت باشد، سازوکارها و بافت‌هایی که به پیدایش «حرف تعریف نکره» منجر شده‌اند را تبیین خواهیم کرد. همان‌طور که ذکر شد، فرضیه پژوهش این است که در فارسی باستان «حرف تعریف نکره» وجود دارد و اولین بافت شکل‌گیری آن

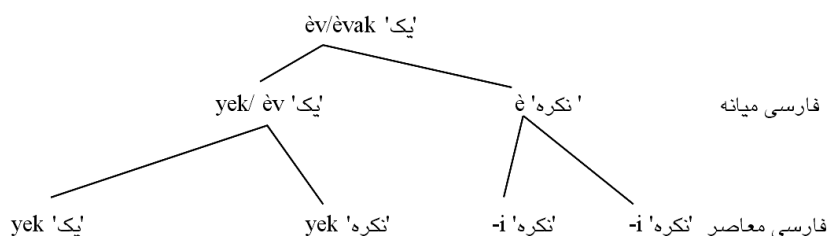
«عدد یک + گروه اسمی» بوده است.

به‌منظور تبیین پیدایش^۵ «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان و بازنمایی مسیر تکوین این عنصر دستوری از دستور ساخت‌مدار^۶، یک الگوی کاربردبنیاد شناختی، بهره برده شده است. در این پژوهش، داده‌های زبانی فارسی باستان از پیکره^۷ کنت^۸ (۱۹۵۳) استخراج شده‌اند.

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش از پژوهش، به‌دلیل کمبود فضا، به‌طور مختصر به معرفی چند پژوهش مهم صورت‌گرفته در این حوزه می‌پردازیم:

پژوهشگران بسیاری تکوین عناصر زبانی بیانگر مفهوم «نکره» را بررسی کرده‌اند. یکی از پژوهش‌های مرتبط، متعلق به پول^۹ (۲۰۰۸) است. پول تکوین عناصر زبانی بیانگر مفهوم «نکره» را در سه دوره تثبیت‌شده^{۱۰} زبان فارسی توصیف می‌کند. یافته‌های وی در ادامه آورده شده‌اند (Paul, 2008, p. 310):

نمودار ۱: نمایش تاریخی «ی» و «یک»

Figure 1: illustration of the history of *-i* and *yek*^{۱۱}

در پژوهش مذکور، پول هیچ توجهی به بافت‌ها یا ساخت‌ها و سازوکارهای درگیر در دستوری‌شدگی^{۱۲} «حرف تعریف نکره» نکرده است.

گیون (۱۹۸۱) بیان می‌دارد، در بسیاری از زبان‌های جهان ازجمله زبان‌های ژرمنی،

رومانیایی، فارسی، ماندرین، استرانی، آرامی نو، ترکی، زبان‌های آمیخته و ... عدد «یک» تبدیل به نشانه «مفرد نکره»^۹ شده است، یعنی این نشانه برای رمزگذاری اسم‌های ناشناخته ازمنظر شنونده و مفرد به‌کار می‌رود. وی با ارائه شواهد بسیار زیادی از زبان «عبری اسرائیلی عامیانه»^{۱۰} به پیوستاری دست یافته است که در ادامه می‌آوریم:

(۱). کمیت^{۱۱} < ارجاعی/تفکیکی^{۱۲} < کلی/ضمنی^{۱۳}

پیوستار ۱ نمونه‌ای از معنازدایی در فضای تضمینی^{۱۴} / نشان‌داری^{۱۵} است. در واقع، هرچه از ابتدای پیوستار به انتهای آن نزدیک می‌شویم (براساس خط فارسی از راست به چپ)، شاهد کم‌رنگ‌تر شدن معنای عدد «یک» هستیم.

همچنین، وی دلیل تبدیل عدد «یک» به «حرف تعریف نکره» را این می‌داند که عدد «یک» مانند دیگر «کمی‌نماها»^{۱۶} بیانگر معنای موجودیت^{۱۷} یا ارجاعی است، اما در کاربرد متضاد بیانگر معنای «یکی از میان همه»، «یکی از میان یک گروه» یا «یکی از میان یک نوع» است. این همان معنایی است که گوینده به هنگام معرفی شرکت‌کننده یا موضوعی جدید به گفتمان قصد بیان دارد، یعنی یک موضوع جدید را به‌منزله ارجاعی/موجودیت معرفی می‌کند.

لاینز (1999) منبع درزمانی حرف تعریف «نکره» را عدد «یک» و حرف تعریف «معرفه» را «اشاری‌ها»^{۱۸} می‌داند. وی درمورد نشانه‌های دستوری بیان مفهوم «نکره» در زبان فارسی معتقد است؛ فارسی یک پسوند «-ی» دارد که ممکن است به گروه‌های اسمی نکره اضافه شود. این پسوند اجباری نیست و تنها (- معرفه) را رمزگذاری نمی‌کند. این پسوند از لحاظ معنایی گروه اسمی را به‌منزله «نامشخص»^{۱۹} رمزگذاری می‌کند. این نشانه دستوری با برخی از عناصر زبانی که مفهوم «نکره» دارند به‌کار می‌رود، اما لزوماً برای اینکه یک گروه اسمی مفهوم «نکره» داشته باشد، حضور آن اجباری نیست. بنابراین، برای نمونه، کلمه «مرد» می‌تواند هم بیانگر مفهوم «معرفه» و هم «نکره» باشد. اگر همین کلمه با پسوند «-ی» و به‌شکل «مردی» به‌کار رود، معناهای «یک مرد»، «هر مردی» و «چند مرد» از آن قابل استخراج است. این نکته گفتنی است که پسوند «-ی» از لحاظ تاریخی از یکی از صورت‌های عدد «یک» مشتق شده است، اما با عدد «یک» امروزی متفاوت است. پسوند «-ی» همیشه بر روی اسم ظاهر نمی‌شود و ممکن است بر روی یک توصیف‌کننده^{۲۰} ظاهر شود. برای رمزگذاری گروه اسمی مورد نظر به‌منزله «نکره» و

«نامشخص»، پسوند «-ی» معمولاً به کل عبارت متصل می‌شود، مانند عبارت «مرد خوبی».

راسخ‌مهند (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای هم‌زمانی، با بهره‌گیری از دو ویژگی معنایی «انحصار»^{۲۱} و «آشنایی»^{۲۲} به بررسی مفاهیم «معرفه» و «نکره» و رمزگذاری این مفاهیم با استفاده از امکانات دستوری پرداخته است. وی معتقد است که مفهوم «معرفه» از حیث معنایی با دو ویژگی «آشنایی» و «انحصار» اسم در ارتباط است. به این معنا که اسامی «معرفه» یا آشنا هستند یا منحصربه‌فرد. نشانه‌های دستوری «نکره» را در فارسی «ی» و «یک» می‌داند و بیان می‌دارد که این دو نشانه اگرچه هم‌ریشه‌اند، اما کاربرد آن‌ها اندکی متفاوت است. همچنین، وی اعتقاد دارد که فارسی نوشتاری یا رسمی دارای نشانه «معرفه» نیست و در فارسی گفتاری نشانه‌های «a-»، «e-» و ش کاربرد معرفه‌ساز یافته‌اند. وی این مفاهیم «معرفه» و «نکره» را با مباحث دیگر دستوری از جمله انضمام، گذرایی، کاربرد طیفه‌نما، صفات عالی و مطابقه مرتبط می‌داند.

جهانگیری و استاجی (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای در زمانی به بررسی پیدایش «حرف تعریف نکره» در زبان فارسی پرداخته‌اند. بررسی‌های آن‌ها نشان می‌دهد، پیدایش «نشانه نکره» در دوره فارسی میانه، حاصل ساخت‌هایی است که در آن‌ها «عدد یک» پس از معدود مفرد قابل شمارش به‌کار رفته است و با تعمیم به اسم‌های مفرد غیرقابل شمارش و اسم‌های جمع به «نشانه نکره» تبدیل شده است، اما در این پژوهش نشان خواهیم داد، زبان فارسی از دوره فارسی باستان عنصر زبانی «حرف تعریف نکره» را در دستور خود دارد و پیدایش آن حاصل بافت دیگری است که در این مقاله به آن خواهیم پرداخت.

منبع در زمانی «حرف تعریف نکره» در زبان‌های جهان عدد «یک» است. در این پژوهش نیز به‌دنبال بررسی این مهم در مورد فارسی هستیم. خلاف همه پژوهش‌های ذکرشده که شاهد ذکر بافت اولیه و بازنمایی مسیر تکوین «حرف تعریف نکره» و سازوکارهای درگیر در آن، در چارچوبی مشخص نیستیم، در پژوهش حاضر، به این مسائل خواهیم پرداخت.

۳. چارچوب نظری

از آنجا که موضوع اصلی این پژوهش پیدایش یا به عبارتی، دستوری‌شدگی «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان است، در این بخش، ابتدا به بررسی «حرف تعریف نکره» از منظر

بینابانی می‌پردازیم، سپس، فرایند دستوری‌شدگی^{۲۳} را معرفی می‌کنیم و در پایان، به‌طور مفصل سازوکارهای دستور ساخت‌مدار را بررسی می‌کنیم.

۳-۱. حرف تعریف نکره

خلاف مطالعات گسترده بر روی «حرف تعریف نکره»، توافق نظر در مورد جایگاه این عنصر زبانی در دستور و تعریف آن وجود ندارد، اما شاید بتوان به‌طور کلی «حرف تعریف نکره» را این‌گونه تعریف کرد؛ حرف تعریف نکره توصیفگر^{۲۴} اسمی است که وظیفه آن رمزگزاری مرجع‌های^{۲۵} نکره مشخص^{۲۶} است (Heine, 1997, p. 67). منظور از مرجع نکره مشخص، گروه اسمی است که مرجع یا مصداق آن برای گوینده قابل تشخیص، اما برای مخاطب غیرقابل تشخیص است. نشانه‌های دستوری «نکره مشخص» بهترین ابزارهای زبانی برای معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان هستند. به‌طور منطقی این نشانه‌ها از لحاظ دستوری می‌توانند کلمات نقشی آزاد (حرف تعریف)، واژه‌بست، یا وند باشند و ممکن است برای رمزگزاری گروه اسمی مورد نظر قبل یا بعد از آن ظاهر شوند. پژوهش حاضر در چارچوب دستور ساخت‌مدار می‌تواند برخی ابهامات دستوری‌شدگی «حرف تعریف نکره» را در فارسی باستان روشن سازد.

تعداد کمی از زبان‌های جهان دارای امکانات دستوری برای بیان «مفهوم نکره» هستند (Heine, 1997, p. 68). مراوکسیک^{۲۷} (1969) در پژوهشی بینابانی به بررسی توزیع حروف تعریف در ۱۰۸ زبان دنیا پرداخته است که در قالب جدول ۱ ارائه می‌شود:

جدول ۱: حضور و عدم حضور نشانه دستوری بیان «مفهوم نکره» در ۱۰۸ زبان دنیا
(براساس Moravcsik, 1969)

Table 1: Presence and absence of indefinite markers in 108 languages
(based on Moravcsik, 1969)

درصد کل	تعداد زبان‌ها	نشانه نکره	نشانه معرفه
٪۳۹	۴۲	بله	بله
٪۵۶	۶۱	خیر	بله
٪۵	۵	بله	خیر

درصد کل	تعداد زبان‌ها	نشانه نکره	نشانه معرفه
۰٪	۰	خیر	خیر
۱۰۰٪	۱۰۸	کل	کل

با توجه به جدول ۱، زبان‌های جهان بیشتر گرایش به دستوری کردن نشانه‌های دستوری بیان «مفهوم معرفه» دارند و تعداد کمتری از زبان‌ها دارای نشانه دستوری «نکره» در دستور خود هستند. از این حیث، فارسی شایسته مطالعه است. در همین راستا، کرافت^{۲۸} بیان می‌دارد: «تعداد مرجع‌های معرفه از مرجع‌های مشخص نکره و همچنین، تعداد مرجع‌های مشخص نکره از مرجع‌های نامشخص بیشتر است» (2003, p. 132). این سلسله‌مراتب در ادامه آورده شده است:

۲. معرفه > نکره مشخص > نامشخص

در این پژوهش، درپی این مسئله مهم هستیم که زبان فارسی باستان رمزگزاری سلسله‌مراتب ذکرشده را تا چه حدی انجام می‌دهد.

۳-۲. دستوری‌شدگی

دستوری‌شدگی فرایند تاریخی است که از رهگذر آن عناصر واژگانی معنا یا نقش دستوری کسب می‌کنند یا عناصری که قبلاً نقش دستوری داشته‌اند، ویژگی‌های دستوری بیشتری به دست می‌آورند یا به عبارتی، دستوری‌تر می‌شوند. در این فرایند عناصر زبانی استقلال صوری و معنایی خود را از دست می‌دهند. این تغییر تدریجی را با نمودار دستوری‌شدگی^{۲۹} در ادامه می‌توان نشان داد (Hopper & Traugott, 2003, p. 7):

۳. جزء واژگانی آزاد < کلمه نقشی < واژه‌بست < وند تصریفی

سازوکارهای درگیر در دستوری‌شدگی را می‌توان ازمنظر دستور ساخت‌مدار تبیین کرد. به این معنا که دلیل این تغییرهای تدریجی در نمودار ۳ چیست. در بخش بعد به معرفی دستور ساخت‌مدار و دستوری‌شدگی ازمنظر آن می‌پردازیم (برای مطالعه بیشتر درمورد دستوری‌شدگی ر.ک: نغزگوی کهن، ۱۳۹۲، ۱۳۹۵).

۳-۳. دستور ساخت‌مدار

اکنون بیش از دو دهه می‌گذرد که رویکردهای ساخت‌بنیاد^{۳۰} به دستور در مرکز توجه پژوهشگران قرار گرفته است (برای مثال، Lakoff, 1987; Croft, 2001; Langacker, 2005; Goldberg, 2006). اخیراً کاربرد این الگو برای مطالعات تنوع‌ها و تغییرات زبانی افزایش یافته است. برای نمونه، هلمن^{۳۱} (2003)، هلمن و سیویرسکا^{۳۲} (2007) و هیلپرت^{۳۳} (2008) پژوهش‌های خود را بر یافته‌های دستور ساخت‌مدار استوار ساخته‌اند. در ادامه این بخش، به معرفی اصلی‌ترین یافته‌های دستور ساخت‌مدار می‌پردازیم.

در دستور ساخت‌مدار، در همه سطوح دستوری با ساخت سروکار داریم. منظور از ساخت، صورت و معناهای جفت‌شده متعارف است (Hoffmann & Trousdale, 2011, p. 2). این ساخت‌ها در ذهن گویشور به صورت یک فهرست وجود ندارند، بلکه، شبکه‌ای ساختارمند را تشکیل می‌دهند (Croft & Cruse, 2004, pp. 262 - 265). به دلیل همین شبکه ساختارمند ساخت‌های زبانی، در دستور ساخت‌مدار هیچ مرزی بین نحو و واژگان وجود ندارد و ساخت‌ها بر روی یک پیوستار نحوی - واژگانی قرار می‌گیرند (Fillmore, 1988). این حقیقت به ساخت‌های زبانی اجازه کسب ویژگی‌های بیشتر دستوری یا واژگانی را می‌دهد.

اندرسن^{۳۴} بیان می‌دارد: «تغییرات زبانی همیشه در گرو گوناگونی‌های هم‌زمانی هستند و تغییرات گذشته می‌توانند معمولاً در گوناگونی‌های هم‌زمانی یا صورت‌های مکتوب ثبت‌شده، بازتاب داشته باشند» (2001).

در این فرایند، با گذر زمان می‌توان شاهد تغییر در شبکه ساخت‌ها بود. طبق الگوی دستور ساخت‌مدار، فرایند تغییر بر روی یک کلمه یا تک‌واژ انجام نمی‌شود، بلکه کل ساخت دستخوش تغییر می‌شود (Lehmann, 1992, p. 406). براساس همین ویژگی، رزتیلا^{۳۵} (2006) اصطلاح ساخت‌سازی^{۳۶} را برای این فرایند به کار می‌برد. این مفهوم در چارچوب دستور ساخت‌مدار که در آن بازتخلیل^{۳۷} و قیاس^{۳۸} به طور تازه‌ای مورد توجه قرار گرفته‌اند، پذیرفته شده است (Hoffmann & Trousdale, 2011). بازتخلیل و قیاس در بافت‌های خاصی به ساخت‌های جدید دستوری می‌انجامد (برای مطالعه بیشتر درمورد بافت

و تغییرات ساختی ر ک: (Freid, 2009; Bergs & Diewald, 2009).

نتیجه این بازتحلیل براساس روابط مجازی^{۳۹} در بافت تغییر^{۴۰} که به‌نوبه خود مسیر را برای بسط استعاری^{۴۱} هموار می‌کند، دستوری‌شدگی است (Davari & Naghzguy, 2017). این همان ساخت‌سازی در دستور ساخت‌مدار است. بنابراین، این تغییر سبب شکل‌گیری ساخت خرد^{۴۲} می‌شود. سپس، ساخت‌های مشابه از رهگذر قیاس با بسامد وقوع بیشتر به‌وجود می‌آیند. این سطح جدید، ساخت میانی^{۴۳} نام دارد. ساخت‌هایی که بسامد وقوع بالا و معنای مشترک دارند، به الگوهای انتزاعی دستوری یا ساخت کلان^{۴۴} تبدیل می‌شوند (Goldberg, 2006, p. 39, 98 - 101; Bybee, 1985, 1995, 2006). در این سطح، الگوی دستوری کاملاً دستوری شده است و یک طرح‌واره^{۴۵} انتزاعی به‌وجود آمده است. این الگو و فرایند تغییرات در آن را به‌صورتی که آورده می‌شود می‌توان خلاصه کرد:

۴. روابط مجازی < بازتحلیل < بسط استعاری < ساخت جدید < قیاس

این مسیر تغییری است که نشانه دستوری بیان مفهوم «نکره» طی کرده است. در بخش ۵ همین مقاله به این مسئله خواهیم پرداخت.

خلاف هاینه و همکاران (1991) و هاینه (1993) که بر اهمیت استعاره در دستوری‌شدگی تأکید می‌کنند، تمرکز این مقاله بر مجاز یا به عبارتی روابط هم‌نشینی^{۴۶} است و نه روابط جانشینی^{۴۷}. همان‌طور که رویکردهای ساخت‌بنیاد معتقدند، عناصر زبانی هم‌نشین بر روی یکدیگر تأثیر می‌گذارند (Traugott, 2007, p. 525; Hopper, 1988; Israel, 1996; Tomasello, 2003) و نتیجه آن پیدایش ساخت‌های زبانی جدید است (Boas, 2008).

۴. توزیع aiva در فارسی باستان

در فارسی باستان، aiva در سه جایگاه ظاهر می‌شود:

الف). قبل از گروه‌های اسمی غیرجاندار. در این جایگاه، aiva معنای اصلی خود، یعنی عدد «یک» را می‌رساند (aiva در کتیبه‌های فارسی باستان به‌شکل یک خط عمودی مستقیم مانند I است (Kent, 1953):

Garmapada-hya	mā-hyā	I	rauca	Θak-ata-m	ه.
'Garmapada-GEN	month.SG.M-GEN	one	day.NOM.SG.N		

complete-PTCP-NOM.SG.N'

āha

'be.PST.3SG'

«از ماه گرم پد یک روز گذشت» (ibid, p. 125).

adam-šaiy I caš-ma a-vaj-am ٦
'1SG=PRO.1SG one eye.SG.N-ACC IPFV-gouge out.PST-1SG'

«من ... یک چشم در آوردم» (ibid, p. 122).

ب). قبل از گروه‌های اسمی که به انسان اشاره دارند. در این کاربرد، با معرفی فردی یا شرکت‌کننده‌ای در گفتمان aiva نقش بیان مفهوم «نکره» را دارد. به عبارتی، در این نقش «حرف تعریف نکره» است:

pasā-va I martiya maguš āha Gaumāta nām-a ٧
hauv

'after-that one man.NOM.SG.M Magian be.PST.3SG Gaumata name.SG.N-ACC he'

udapatatā-φ hecā Paišiyāuvādāyā
'rise.PST-3SG from Paishiyauvada'

«سپس، مردی مغ بود، گوماتا نام؛ او از پاسارگاد قیام کرد» (ibid, p. 117).

I Naditabaira nām-a Bābiruviya hauv a-durujiya-٨
φ
'One Nidintu-Bel name.SG.N-ACC Babylonian he IPFV-lie.PST.3SG'

«یک ندیت‌بئیر، یک بابلی؛ او دروغ گفت» (ibid, p. 128).

پ). در دو ساخت ثابت پی‌درپی. در اینجا نیز aiva معنای عدد «یک» را دارد:

Aiva-m parūv-nām xšāyaΘia-m aiva-m parūv-nām framā-٩
tār-am

'One-ACC many-GEN king.NOM.SG.M-ACC one-ACC many-GEN lord-A-ACC'

«یک شاه از بین بسیاری، یک فرمانروا از بین بسیاری» (ibid, p. 137).

هنگامی که aiva قبل از گروه‌های اسمی «انسان» ظاهر نمی‌شود، هیچ فردی در گفتمان

معرفی نمی‌شود و گروه اسمی مورد نظر خوانش کلی دارد:

Θā-tiy Dārayavauš xšāyaΘiya naiy āha martiya ١٠
'say.PRS-3SG Dāryuš.NOM.SG.M king.NOM.SG.M NEG

be.PST.3SG human.NOM.SG.M'

«داریوش شاه گوید: یک نفر (هیچ کس) وجود نداشت» (ibid, p. 117).

خلاف گروه‌های اسمی انسانی، گروه‌های غیرجاندار «نکره» بدون هیچ نشانه دستوری می‌توانند در گفتمان معرفی شوند. به عبارتی، برای بیان مفهوم «نکره» نیازی به نشانه دستوری ندارند:

Uvādaicaya nām-a vardan-am Pārs-iaiy ۱۱
'Uvadaicaya name.SG.N-ACC town.SG.N-DAT Persia.SG.M-LOC'
«شهری به نام اوادایچایا، در پارس» (ibid, p. 125).

طبق داده‌های ذکرشده، aiva قبل از گروه‌های اسمی انسانی و غیرجاندار به کار می‌رود (همه شواهدی که از aiva در پیکره موجود است، در ضمیمه آورده شده است). این عنصر زبانی در مقام «حرف تعریف نکره»، کاربرد محدودی دارد، زیرا تنها قبل از گروه‌های اسمی انسانی ایفاکننده این نقش است.

۵. نشانه دستوری رمزگزار مفهوم نکره در مقام حرف تعریف

برخی از عناصر زبانی که مفهوم «معرفه» یا «نکره» را در زبان‌های اروپا^۴ رمزگزاری می‌کنند، عبارت‌اند از: ترتیب کلمات، حروف تعریف، تکیه جمله، نشانه حالت، پسوندهای مطابقه فعلی یا صفتی (Heine & Kuteva, 2006, p. 66). در این بخش، به دنبال این مهم هستیم که نشانه دستوری که مفهوم «نکره» را در فارسی باستان رمزگزاری می‌کند، از چه نوعی است. در ادامه، ابتدا به معرفی معیارهای تشخیص حرف تعریف می‌پردازیم، سپس داده‌های فارسی باستان را با این معیارها محک می‌زنیم.

۵-۱. معیارهای حرف تعریف

در پژوهش‌های بسیاری، معیارهایی برای تشخیص حروف تعریف ارائه شده است (Van de velde, 2010; Denison, 2006; Huddleston & Pullum, 2002)، اما در این پژوهش تمرکز بر روی سه معیاری است که بر وجود یک جایگاه تأکید دارند (Sommerer, 2012). این معیارها از این قرارند:

۱. موقعیت نسبی^۹: حروف تعریف معمولاً قبل از توصیف‌کننده‌ها^{۱۰} ظاهر می‌شوند. به عبارتی، بیشین‌ترین موقعیت را در گروه اسمی دارند، مانند جایگاه حروف تعریف در انگلیسی معاصر:

Have you seen a/the bicycle? (۱۲)

«شما یک دوچرخه/ آن دوچرخه را دیده‌اید؟» (Quirk et al., 1985, p. 253).

۲. تکرارناپذیری^{۱۱}: حروف تعریف قابلیت تکرار با حروف تعریف و توصیفگرهای دیگر را ندارند. این مورد نیز در مورد انگلیسی معاصر درست است:

*A some boy; *a the boy. (۱۳)

*«یک برخی پسر؛ *یک آن پسر» (ibid, p. 254).

۳. اجباری^{۱۲}: حروف تعریف برای نشان دادن معنای ارجاعی اجباری هستند. برای نمونه، در انگلیسی معاصر اسامی قابل شمارش بدون حروف تعریف نمی‌توانند به‌کار روند.

*Handsome man is standing over there. (۱۴)

«*مرد زیبا آنجا ایستاده است».

در بخش بعد، از این معیارها بهره خواهیم برد تا «حروف تعریف نکره» را در فارسی باستان بیابیم.

۵-۲. سنجش داده‌های فارسی باستان با معیارهای حرف تعریف

براساس سه معیار تشخیص حرف تعریف که در بخش قبل عنوان شدند، حرف تعریف «نکره» aiva «یک» در فارسی باستان یافت شد. با توجه به نمونه‌ای که آورده می‌شود، وجود این حرف تعریف را بررسی خواهیم کرد:

I martiya Fravartiš nām-a Māda hauv udapatatā-φ. ۱۵
Mād-aiy
'one man.NOM.SG.M Phraortes name.SG.N-ACC Median he
rise.PST.3SG Media.SG.M-LOC'

«مردی، به‌نام فرارتس، یک مادی - او در ماد قیام کرد» (Kent, 1953, p. 121).

در کل پیکره مورد بررسی، aiva در گروه‌های اسمی «نکره» قبل از هسته گروه اسمی به‌کار می‌رود، مانند نمونه ذکرشده. به عبارت دیگر، aiva همان‌طور که مشخص است سمت چپ گروه اسمی قرار دارد. این ویژگی معیار اول (موقعیت نسبی) را تأیید می‌کند.

در جمله ذکرشده، aiva یک مرتبه به کار رفته است. درواقع، در پیکره این پژوهش هیچ گروه اسمی یافت نشد که در آن aiva یا عناصر زبانی همجنس خودش، تکرار شده باشد. این ویژگی در موازات معیار دوم (تکرارناپذیری) است.

با حذف aiva از نمونه ذکرشده، جمله نادرستی می‌شود. به عبارتی، aiva جزء دستوری اجباری است که یک فرد را در گفتمان معرفی می‌کند. به این معنا که با حذف این عنصر زبانی از جمله ذکرشده، امکان معرفی یک شرکت‌کننده انسان در گفتمان وجود ندارد. در کل پیکره، هیچ شرکت‌کننده انسانی بدون حضور aiva در گفتمان معرفی نشده است. بنابراین، عبارت martiya به معنای «مردی» در جمله ذکرشده غیرممکن است. این ویژگی بیانگر معیار سوم (اجباری بودن) است.

اکنون با توجه به بررسی‌های انجام‌شده در پیکره، می‌توان بیان کرد که aiva، «حرف تعریف نکره» با تمرکز معنایی «یک» است.

۶. بافت پیدایش حرف تعریف نکره در فارسی باستان

مهم‌ترین معیار در فرایند پیدایش یک ساخت زبانی در دستور، بافت تغییر است. منظور از بافت تغییر، یک ساخت زبانی خاص است که یک عنصر زبانی با کاربرد ویژه‌ای در آن به کار می‌رود. ایوان^۳ و ویلکینز^۴ (1998, p. 5) این بافت را «بافت میانجی»^۵ می‌نامند. دیوالد (2002) از اصطلاح «بافت حیاتی»^۶ برای همین پدیده بهره می‌برد. در همین راستا، هاینه (2002, p. 86) با توجه به بافت، دستوری‌شدگی را یک فرایند چهاربخشی می‌داند. این چهار بخش را با داده‌های این پژوهش می‌سنجیم. این چهار بخش از این قرارند:

- ۱). وجود یک عبارت زبانی با معنای عادی یا مبدأ^۷ که در هر بافتی کاربرد دارد؛
 - ۲). وجود یک بافت اتصال که در آن عبارت زبانی مورد نظر علاوه بر معنای منبع، به معنای دیگر یا مقصد^۸ نیز اشاره دارد؛
 - ۳). وجود بافتی که در آن تفسیر معنای منبع عبارت زبانی مورد نظر ممکن نیست؛
 - ۴). بدون ارتباط با معنای منبع و محدودیت‌های بافتی، معنای مقصد قابل استخراج است.
- در فارسی باستان، aiva دو نقش را ایفا می‌کند: الف) عدد یک و ب) حرف تعریف نکره.

جمله‌ای که آورده می‌شود نشان‌دهنده کاربرد عددی این عنصر زبانی است:

۱۶. adam I caš-am a-vaj-am
I one eye.SG.N-ACC IPFV-gouge out.PST-1SG'
«من ... یک چشم درآوردم» (Kent, 1953, p. 122).

در نمونه ذکرشده، aiva قبل از گروه اسمی غیرجاندار caš-am «چشم» به منزله «عدد یک» به کار رفته است. ساخت‌های مشابه در پیکره وجود دارند. این ساخت را در قالب طرح‌واره‌ای که آورده می‌شود می‌توان نشان داد (در تمام طرح‌واره‌های موجود در مقاله، X نماد متغیر، NP، گروه اسمی و i و j شاخص‌هایی برای ارجاع به ساخت‌ها هستند):

[(۱۷) $\longleftrightarrow$ aiva[X]_{NPi} یک=X, X="X"_j غیرجاندار]

جمله‌ای که آورده می‌شود بیانگر کاربرد دوم aiva در مقام «حرف تعریف نکره»

است:

۱۸. Ōā-tiy Dārayavauš xšāyaŌiya I martiya Martiya nām-a
Cicixrāiš
'say.PRS-3SG Dāryuš.NOM.SG.M king.NOM.SG.M one
man.NOM.SG.M Martiya name.SG.N Cinikhri.GEN.SG.N'
puça Kuganakā nām-a vardan-am Pārs-aiy avadā a-
dāraya-φ
'son.NOM.SG.M Kuganakā name.SG.N-ACC town.SG.N-DAT
Persia.SG.N-LOC there IPFV-abide.PST-3SG'

«داریوش شاه گوید: مردی، به نام مرتیا، پسر چی‌چیخی - شهری به نام کوگنک، در پارس - آنجا او ساکن بود» (ibid, p. 121).

در جمله ذکرشده، aiva قبل از گروه اسمی martiya به کار رفته است. در این ساخت aiva نقش معرفی یک شرکت‌کننده را در گفتمان دارد. طرح‌واره‌ای که آورده می‌شود بیانگر این کاربرد است:

[(۱۹) $\longleftrightarrow$ aiva[X]_{NPi} معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان=X, X=انسان]

براساس جمله ۱۸ در پیکره، aiva در طبقه دوم پیوستار هاینه جای می‌گیرد. به عبارتی، در این دوره از زبان فارسی aiva علاوه بر معنای منبع «عدد یک» معنای مقصد «حرف تعریف نکره» را نیز دربر دارد. در این بافت تغییر، aiva همواره قبل از گروه‌های اسمی انسانی به کار می‌رود. در نتیجه، بافت تغییر برای حرف تعریف «نکره» در فارسی باستان،

کاربرد aiva به منظور معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان قبل از گروه‌های اسمی است که به انسان اشاره دارند. این بافت تغییر را به صورت «فقط یک X وجود دارد؛ X انسان است» می‌توان بیان کرد. این یک نمونه بافت تغییر یا مبهم است که براساس روابط مجازی شکل گرفته است. دلیل ابهام این بافت وجود دو خوانش «عدد یک» و «حرف تعریف نکره» است. در یک الگوی پنج‌طبقه‌ای هاینه (1997, p. 72 - 76) چگونگی پیدایش حروف تعریف را در زبان ارائه می‌دهد. این مراحل در ادامه آمده‌اند:

۱. عدد^۹: عنصر زبانی برای عدد «یک» وجود دارد که تنها به این معناست؛
 ۲. نشانه معرفی^{۱۰}: حرف تعریف یک شرکت‌کننده را معرفی می‌کند؛
 ۳. نشانه مشخص: حرف تعریف با اسامی مفرد کاربرد دارد و بیانگر این است که شرکت‌کننده برای گوینده آشنا و برای شنونده ناآشناست؛
 ۴. نشانه نامشخص: هویت مرجع نه برای گوینده و نه برای شنونده آشناست؛
 ۵. حرف تعریف تعمیم‌یافته^{۱۱}: حرف تعریف با هر نوع اسمی به کار می‌رود؛ اعم از مفرد، جمع و غیرقابل شمارش.
- طبقات ذکرشده را می‌توان هم‌زمانی یا درزمانی در نظر گرفت. ازمنظر درزمانی، اولین طبقه قدیمی‌ترین و پنجمین طبقه جدیدترین طبقه است. ازمنظر هم‌زمانی، هر طبقه ویژگی‌های طبقه قبل را هم شامل می‌شود.
- با توجه به حرف تعریف aiva، فارسی باستان نمونه‌ای از طبقه دوم است، زیرا به منظور معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان به کار می‌رود. به عبارت دیگر، aiva در مراحل اولیه دستوری‌شدگی به «حرف تعریف نکره» است. این دستوری‌شدگی را می‌توان پیدایش یک عنصر دستوری در فارسی باستان دانست.

۷. بازتحلیل و پیدایش حرف تعریف نکره

دستوری‌شدگی نتیجه بازتحلیل است (Campbell, 2000; Hopper & Traugott, 1993). بازتحلیل نیز به نوبه خود نتیجه روابط مجازی است که به وسیله شنونده انجام می‌شود. مجاز رابطه مفهومی است که در نتیجه هم‌نشینی عناصر کلام شکل می‌گیرد. در این رابطه

مفهومی از یک چیز برای اشاره به چیز دیگری که به آن مربوط می‌شود، اما نه به‌طور متعارف، بهره برده می‌شود (Warren, 1995; Lakoff & Johnson, 1980). برگز^{۶۲} و دیوالد (2008:9) بازتحلیل ساختی را «تجزیه و ایجاد ساخت‌های جدید در فهرست ساخت‌ها» می‌دانند. در بازتحلیل، ساختی را که شنونده درک می‌کند با چیزی که گوینده تولید کرده یا منظورش بوده، متفاوت است. این مسئله یک تغییر خاموش در زبان است که گاهی به تغییر ساختی در دستور می‌انجامد. لانگاکر (1977, p. 82) دو نوع بازتحلیل را معرفی می‌کند: تقطیع مجدد^{۶۳} و صورت‌بندی مجدد نحوی/معنایی^{۶۴}. نوع اول، با ایجاد، تغییر و از دست مرز ساختی سروکار دارد، اما نوع دوم در سطح انتزاعی‌تر معنا یا نقش عمل می‌کند. صورت‌بندی مجدد معنایی یک واحد واژگانی ممکن است به بازساختارسازی یک بند یا جمله به‌منزله یک کل بینجامد (Langacker, 1977, p. 82). این نوع بازتحلیل بسامد وقوع بسیار بالاتری نسبت به بازتحلیل تقطیع مجدد دارد که در این مقاله به آن خواهیم پرداخت. درواقع، در فرایند دستوری‌شدگی ازمنظر دستور ساخت‌مدار ابتدا یک عنصر زبانی به‌منظور ایفای یک نقش دستوری به‌جای عنصر زبانی دیگری (در روابط هم‌نشینی) که به آن مربوط می‌شود، به‌کار می‌رود، سپس کاربرد مکرر آن عنصر زبانی به بازتحلیل منجر می‌شود. ساخت فعل ربطی^{۶۵} در زبان چینی نمونه خوبی برای بازتحلیل صورت‌بندی مجدد است. چینی نو فعل ربطی shì را در دستور خود دارد. شاهدهی که آورده می‌شود بیانگر این

عنصر دستوری است:

hūa shì hóng.
'flower be red'

«این گل قرمز است» (Li & Thompson, 1977).

shì در چینی باستان تا قرن سوم پیش از میلاد وجود داشته است، اما نه به‌منزله یک فعل ربطی، بلکه یک اشاره نزدیک^{۶۶}. نمونه‌ای که آورده می‌شود این کاربرد را به‌خوبی آشکار می‌سازد:

qiān lǐ ér jiàn wáng shì wǒ suǒ yù yě.
'thousand mile then see king, this I Nom desire Decl'
'(to travel) a thousand miles to see the king, this is what I desire.'
(Li and Thompson, 1977)

«سفری به مسافت هزار مایل به منظور ملاقات شاه، این چیزی است که من دوست دارم»
(Li & Thompson, 1977).

کاربرد مکرر shì به معنای «این» به جای یک فعل ربطی به معنای «است» در بافت‌های مشابه ذکر شده، به بازتحلیل shì به منزله یک فعل ربطی منجر شد. مسیر تغییر از رهگذر بازتحلیل، از معنای ساخت [X] shì [Y] به صورت «[است] این X، به معنای Y است X» بوده است (X و Y متغیرهایی برای نمایش ساخت هستند). همین سازوکار، بازتحلیل صورت‌بندی مجدد نحوی/معنایی، در مورد پیدایش حرف تعریف نکره aiva نیز در فارسی باستان صدق می‌کند. در این تغییر ساخت مبدأ (۲۲) به ساخت مقصد (۲۳) بازتحلیل شده است:

$$\begin{aligned} & \text{[۲۲]} \longleftrightarrow \text{[aiva[X]_{NPi}]_j, X = "X"_{j}, \text{ غیر جاندار}} \\ & \text{[۲۳]} \longleftrightarrow \text{[aiva[X]_{NPi}]_j \text{ معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان "X-ی" یک }_{j}} \\ & \text{X=انسان} \end{aligned}$$

کاربرد مکرر aiva نیز قبل از گروه‌های اسمی انسانی به جای یک عنصر زبانی در نقش معرفی یک شرکت‌کننده در گفتمان (نشانه نکره) در فارسی باستان سبب بازتحلیل این عنصر زبانی به «حرف تعریف نکره» شده است. درحقیقت، این مجاز از ساخت [یک عدد انسان] به وجود آمده است و در مورد گروه‌های اسمی غیر انسانی مانند نمونه‌های ۵ و ۶ رخ نداده است. در نتیجه، فرضیه‌های پژوهش مبنی بر وجود «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان و بافت تغییر آن [عدد یک + گروه اسمی] درست هستند. براساس شواهد مستخرج از پیکره، این حرف تعریف از نوع «نکره مشخص» است. نمونه‌ای که آورده می‌شود (۲۴) نشان‌دهنده کاربرد aiva در مقام «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان است. معنای مبدأ این عنصر زبانی در نمونه‌ای که آورده می‌شود قابل استخراج است (این نمونه به منظور سهولت تکرار شده است):

۲۴. Ōā-tiy Dārayavauš xšāyaŌiya I martiya Martiya nām-a .
Cicixrāiš
'say.PRS-3SG Dāryuš.NOM.SG.M king.NOM.SG.M one
man.NOM.SG.M Martiya name.SG.N-ACC Cinikhri.GEN.SG.M'
puça Kuganakā nām-a vardan-am Pārs-aiy avadā a-
dāraya-φ

'son.NOM.SG.M Kuganakā name.SG.N-ACC town.SG.N-DAT
Persia.SG.M-LOC there IPFV-abide.PST-3SG'

«داریوش شاه گوید: مردی به نام مرتیا، پسر چی چیخری - شهری به نام کوگنک، در پارس - آنجا او ساکن بود» (Kent, 1953, p. 121).

همان‌طور که قبلاً نیز ذکر شد، aiva به دلیل به کار رفتن مکرر قبل از گروه‌های اسمی انسانی صورت‌بندی مجدد و به «حرف تعریف نکره» تبدیل شده است. در این کاربرد به معنای «یکی از بین طبقه X است». این مورد نشان‌دهنده حساسیت فارسی باستان به سلسله‌مراتب جاندار^{۶۷} است که کرافت (2003, p. 130) ارائه می‌دهد:

(۲۵). انسان > جاندار > غیر جاندار

صورت‌بندی مجدد معنایی که در مطالب قبل به‌طور مفصل شرح داده شد، راه را برای بسط استعاری^{۶۸} هموار می‌کند. در بسط استعاری حوزه‌های مفهومی انتزاعی^{۶۹} با استفاده از حوزه‌های مفهومی عینی^{۷۰}، مفهوم‌سازی^{۷۱} می‌شوند. به عبارت دیگر، حرکتی از حوزه‌های عینی به حوزه‌های انتزاعی وجود دارد. بسط استعاری ارتباط بین این دو حوزه را فراهم می‌کند (ر.ک: Lakoff & Johnson, 1980).

بسط استعاری یکی دیگر از فرایندهای درگیر در پیدایش «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان است. در اینجا ارتباط بین نظام اعداد (یک به‌منزله عدد) و مفهوم «نکره» کاملاً مشخص است. این ارتباط را با نمودار ۲ می‌توان نشان داد:

نمودار ۲: تغییر مفهومی از عدد به مفهوم نکره

Figure 2: conceptual shift from the numeral to indefiniteness

در مورد حرکت از «نظام اعداد» به «مفهوم نکره» می‌توان بیان داشت، یک جزء زبانی با معنای تقریباً عینی به تدریج این معنای عینی را از دست می‌دهد و یک نقش جدید انتزاعی‌تر مربوط به سازماندهی متن یا گفتمان را کسب می‌کند (Heine, 1997, p. 81). به عبارتی، حرکت از حوزه عینی‌تر «نظام عدد» به حوزه انتزاعی‌تر «مفهوم نکره» که همان بسط استعاری است بیانگر دستوری‌تر شدن «عدد یک» در فارسی باستان است. هر دو حوزه مفهومی «عدد» و «مفهوم نکره» به یک عدد مصداق، اشاره دارند. در نظام اعداد، عنصر زبانی که به «عدد یک» اشاره دارد، به معنای «یک مصداق در دنیای خارج است و نه بیشتر» و در خوانش «نکره» به معنای «یکی از میان تعداد زیادی یا یکی از میان یک نوع» است. به این معنا که یک عنصر را از بین گروهی از عناصر رمزگزاری می‌کند (Heine & Kuteva, 2006). در نتیجه بسط استعاری براساس این شباهت، تغییر مفهومی بین این دو حوزه ممکن می‌شود. این تغییر مفهومی از حوزه عینی «یک» به حوزه انتزاعی‌تر «نکره» است.

به‌منظور خلاصه کردن مسیر این تغییر در شبکه ساخت‌های دستوری در فارسی باستان می‌توان بیان داشت؛ فرایند تغییر با روابط مجازی در بافت تغییر آغاز و به بازتخلیل منجر می‌شود. سپس، این بازتخلیل راه را برای بسط استعاری هموار می‌کند. در نتیجه براساس آنچه مشاهده شد، همانند داوری و نگزگوی‌کهن (2017) که مجاز را در پردازش زبانی بنیادی‌تر از استعاره می‌دانند، در این پژوهش نیز بنیادی‌ترین مرحله تغییر زبانی روابط مجازی است، زیرا بدون وجود آن مراحل دیگر رخ نمی‌دهند:

۲۶). گفتمان < روابط مجازی > بازتخلیل < بسط استعاری > ساخت جدید

سازوکارهای ذکرشده مسئول پیدایش ساخت جدید در شبکه ساخت‌ها هستند. این ساخت جدید پرکننده جایگاه توصیفگر است. طرح‌واره این ساخت جدید را در ادامه تکرار می‌کنیم:

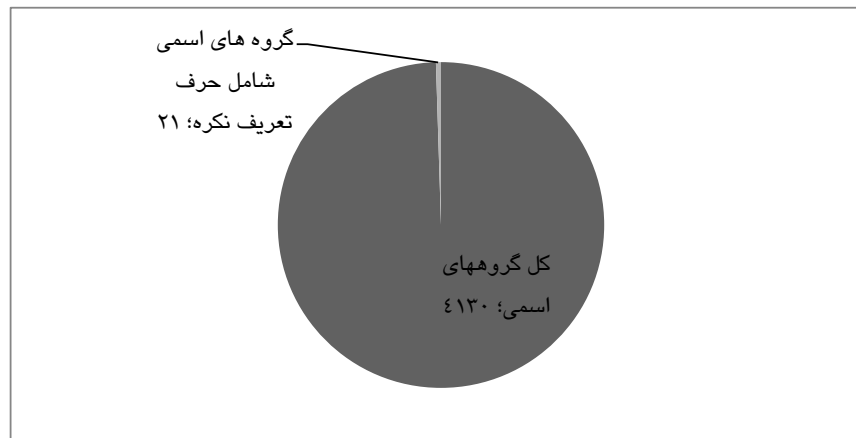
[(۲۷) $\longleftrightarrow$ aiva[X]_{NPI}] معرفتی یک شرکت‌کننده در گفتمان "X-یک j]"
X=انسان

پس از شکل‌گیری ساخت جدید، ساخت پایه، فرایند قیاس مسئول گسترش خوانش «مفهوم نکره» در بافت‌های مشابه در زبان است. فیشر^{۷۲} (2007) بر روی نقش قیاس در

دستوری‌شدگی تأکید می‌کند. قیاس یک نوع انگیزه برای تغییر است که تراگوت و ترازدال (2010) آن را «قیاس‌سازی» می‌نامند. قیاس‌سازی فرایند ساخت کلمات یا ساخت‌های جدید طبق یک الگوی موجود است.

نتیجه فرایند قیاس‌سازی^{۷۳} بالا رفتن بسامد وقوع عنصر زبانی مورد نظر است. بسامد وقوع و قیاس مسئول پیدایش و ذهنی‌سازی^{۷۴} یک جایگاه در فهرست ساخت‌هاست (Sommerer, 2012, p. 201). همان‌طور که قبلاً ذکر شد، بسامد وقوع کاربرد یک عنصر زبانی عامل دیگری در دستوری‌شدگی است. به این معنا که ساخت‌های زبانی با بسامد وقوع بالا و معنای مشترک توانایی ایجاد الگوهای انتزاعی دستوری را دارند (Goldberg, 2006, pp. 39, 98 - 101; Bybee, 1985, 1995, 2006).

باوجود کاربرد aiva در مقام حرف تعریف نکره، بسامد وقوع کاربرد آن در فارسی باستان بسیار بالا نیست. پیکره این پژوهش شامل ۸۰۷۷ کلمه و ۴۱۳۰ گروه اسمی است. از بین این ۴۱۳۰ گروه اسمی، در ۲۱ گروه اسمی حرف تعریف نکره به‌کار رفته است. این مهم در نمودار ۳ قابل مشاهده است:

نمودار ۳: بسامد وقوع کاربرد حرف تعریف نکره در فارسی باستان
Figure 3: the token frequency of indefinite article in Old Persian

همان‌طور که از نمودار ۳ بر می‌آید، بسامد وقوع (۰.۵ درصد) «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان چندان زیاد نیست، اما دنیسون (2006, pp. 290 - 291) بیان می‌دارد؛ الگوهایی هم که بسامد وقوع بالایی ندارند باید جدی گرفته شوند. همین بسامد وقوع کم در این دوره از زبان فارسی، بیانگر تغییری در فهرست ساخت‌ها و پیدایش یک ساخت جدید در فارسی باستان است. این پیدایش می‌تواند سبب وقوع دستوری‌شدگی بیشتر در گذر زمان باشد.

در پایان، می‌توان به این نکته توجه کرد که وجود «حرف تعریف نکره» در دستور، مستلزم وجود یک جایگاه توصیفگر است. گویشورها به دلیل کاربرد پرتکرار توصیفگرها در یک جایگاه مشخص (قبل از توصیف‌کننده‌ها) گرایش به تخصیص آن جایگاه به توصیفگرها دارند. با افزایش بسامد وقوع این مورد، گویشورها به انتزاع‌سازی یک الگوی پیش از هسته برای توصیفگرها می‌پردازند (Sommerer, 2012, pp. 204 - 205). پس از تثبیت جایگاه توصیفگر، این جایگاه تبدیل به یک «قطب جاذب» می‌شود که عناصر زبانی را به خود جذب می‌کند (Krug, 2000). درواقع، یک جایگاه به‌منزله یک موقعیت در نظر گرفته می‌شود که از عناصر زبانی دعوت می‌کند تا در آنجا دستوری شوند. این مهم در مورد حرف تعریف نکره در فارسی باستان نیز درست است. به این معنا که وجود جایگاه توصیفگر سبب دستوری‌شدگی حرف تعریف نکره شد. به عبارتی، دو مفهوم «توصیفگر» و «حرف تعریف» جدایی‌ناپذیرند.

۸. نتیجه

در این پژوهش، به مطالعه پیدایش «حرف تعریف نکره» در زبان فارسی باستان پرداختیم. اولین نتیجه حاصل‌شده، بافت تغییری است که به این پیدایش منجر شده است، کاربرد aiva «یک» قبل از گروه‌های اسمی انسانی است. به بیان ساده‌تر، این بافت «تنها یک X وجود دارد و این X انسان است» است. این بافت دو خوانش دارد؛ الف) تنها یک فرد وجود دارد و ب) حرف تعریف نکره به معنای معرفی یک فرد در گفتمان. خوانش دوم سبب شده تا شنونده aiva را به‌منزله «حرف تعریف نکره» بازتخلیل کند. این بازتخلیل که براساس روابط مجازی

شکل گرفته است، به نوبه خود به بسط استعاری منجر شده است. این بسط استعاری به دلیل شباهت بین دو حوزه مفهومی «عدد یک» و «مفهوم نکره» ممکن می‌شود، زیرا هر دو به معنای «یک چیز یا مصداق» هستند و نه بیشتر. تفاوت در این است که در حوزه مفهومی اول به معنای «یک» و در حوزه مفهومی دوم به معنای «یکی از میان بسیاری» است. مسیر این دستوری‌شدگی در ادامه آورده شده است:

۲۸. عدد یک ← عدد یک، حرف تعریف نکره ← حرف تعریف نکره
علاوه بر این، وجود «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان نشان‌دهنده وجود جایگاه توصیفگر قبل از پیدایش این حرف تعریف است. این جایگاه توصیفگر، «حرف تعریف نکره» را در خود دستوری کرده است. علاوه بر این، می‌توان به این نکته توجه کرد که براساس بسامد وقوع حرف تعریف نکره در فارسی باستان (۵۰ درصد در پیکره) و پیوستار هاینه (۱۹۹۷) (متعلق بودن به اولین طبقه‌ای که «حرف تعریف نکره» وجود دارد) بسیار محتمل است که قبل از دوره فارسی باستان «حرف تعریف نکره» در این زبان وجود نداشته است.
درپایان، می‌توان بیان داشت؛ خلاف پژوهش‌های صورت‌گرفته مبنی بر عدم وجود «حرف تعریف نکره» در فارسی باستان (Skjærvø, 2002) و پیدایش «حرف تعریف نکره» در فارسی میانه (جهانگیری و استاجی، ۱۳۸۴)، هر دو فرضیه پژوهش اثبات شدند؛ به این معنا که اول از همه در فارسی باستان برای اولین بار در دستور زبان فارسی به‌طور قطع «حرف تعریف نکره» وجود دارد و دوم اینکه بافتی که به پیدایش «حرف تعریف نکره» منجر شده است، «عدد یک + گروه اسمی» است. با این محدودیت که این گروه اسمی به انسان اشاره دارد.

۹. پی‌نوشت‌ها

1. Definite
2. Indefinite
3. Article
4. Emergence
5. Construction Grammar
6. Kent
7. Paul
8. Grammaticalization

9. Singular-indefinite
10. Street Hebrew
11. Quantification
12. Refrentiality/denotation
13. Genericity/connotation
14. Implicational
15. Markedness
16. Quantifiers
17. Existing
18. Demonstratives
19. Nonspecific
20. Modifier
21. Uniqueness
22. Familiarity
23. Grammaticalization
24. Determiner
25. References
26. Specific
27. Moravcsik
28. Croft
29. Cline of grammaticality
30. Construction-based
31. Hollmann
32. Siewierska
33. Hilpert
34. Andersen
35. Rostila
36. Constructionalization
37. Reanalysis
38. Analogy
39. Metonymic relations
40. Context of change
41. Metaphoric extension
42. Micro-construction
43. Meso-construction
44. Macro-construction
45. Schema
46. Syntagmatic relations
47. Paradigmatic relations
48. Languages of Europe
49. Relative position
50. Modifiers

51. Lack of co-occurrence
52. Obligatoriness
53. Evan
54. Wilkins
55. Bridging Context
56. Critical context
57. Source meaning
58. Target meaning
59. Numeral
60. Presentative marker
61. Generalized article
62. Bergs
63. resegmentation
64. syntactic/semantic reformulation
65. Copula
66. Proximal demonstrative
67. Animacy hierarchy
68. Metaphoric extension
69. conceptual spaces
70. Concrete conceptual spaces
71. Conceptualization
72. Fischer
73. Analogization
74. Entrenchment

۱۰. منابع

- جهانگیری، ن.، و استاجی، ا. (۱۳۸۴). تبدیل عدد یک به نشانه نکره در زبان فارسی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، ۱۴۹، ۷۱ - ۸۴.
- راسخ‌مهند، م. (۱۳۸۸). معرفه و نکره در فارسی. *دستور (ویژه‌نامه فرهنگستان)*، ۵، ۸۱ - ۱۰۳.
- نغزگوی کهن، م. (۱۳۹۵). *زبان فارسی در گذر زمان*. تهران: بهار.
- نغزگوی کهن، م. (۱۳۹۲). بررسی کلمات ربط تقابلی فارسی و چگونگی تکوین آن‌ها. *جستارهای زبانی*، ۴، ۲۴۵ - ۲۶۵.

References

- Andersen, H. (2001). Actualization and the (uni)directionality. In Henning Andersen (ed.), *Actualization: linguistic change in progress*, 225-248. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Bergs, A. & Diewald, G. (2008). Introduction: Constructions and language change. In Alexander Bergs & Gabriele Diewald (eds.), *constructions and language change*, 1-21. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Bergs, A. & Diewald, G. (2009). Contexts and constructions. In Alexander Bergs & Gabriele Diewald (eds.), *Contexts and constructions*, 1-14. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Boas, H. (2008). Resolving form-meaning discrepancies in Construction Grammar. In Jaakko Leino (ed.), *Constructional reorganization*, 11-36. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Bybee, J. (1985). *Morphology: A study of the relation between meaning and form*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Bybee, J. (1995). Regular morphology and the lexicon. *Language and Cognitive processes* 10, 425-455.
- Bybee, J. (2006). From usage to grammar: The mind's response to repetition. *Language* 82, 711-733.
- Campbell, L. (2000). What's wrong with grammaticalization?. *Language sciences* 23, 113-161.
- Croft, W., & Cruse, A. D. (2004). *Cognitive linguistics* (Cambridge Textbooks in Linguistics). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Croft, W. (2001). *Radical construction grammar: Syntactic theory in typological perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Croft, W. (2003). *Typology and universals*, 2nd. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davari, Sh., & Naghzguy-Kohan, M. (2017). The grammaticalization of

progressive aspect in Persian. *The Grammaticalization of Tense, Aspect, Modality and Evidentiality: A Functional Perspective* 311, 163-189.

- Denison, D.D (2006). Category change and gradience in the determiner system. In Ans van Kemenade & Bettelou Los (eds.), *The handbook of the history of English* (Blackwell Handbooks in Linguistics), 279-304. London: Blackwell.
- Diewald, G. (2002). A model for relevant types of contexts in grammaticalization. In Wischer, Ilse and Diewald, Gabriele (eds.), *Typological Studies in Language*, 103-120. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Evans, N., & Wilkins, D. A. (1998). *The knowing ear: An Australian test of universal claims about the semantic structure of sensory verbs and their extension into the domain of cognition*. (Arbeitspapier 32, NF.), Cologne: institute für sprachwissenschaft.
- Fillmore, Ch. J. (1988). The mechanisms of construction grammar. In Shelley Axmaker, Annie Jaisser & Helen Singmaster (eds.), *proceeding of the fourteenth annual meeting of the Berkeley Linguistics society*, 35-55. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
- Fischer, O. (2007). *Morphosyntactic change: functional and formal perspectives* (Oxford Surveys in syntax and Morphology 2). Oxford: Oxford University Press.
- Fried, M. (2009). Representing contextual factors in language change: Between frames and constructions. In Alexander Bergs & Gabriele Diewald (ed.), *Contexts and constructions*, 63-94. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Givón, T. (1981). On the development of the numeral 'one' as an indefinite marker. *Folia Linguistica Historica* 15, 35-54.
- Goldberg, A. E. (2006). *Constructions at work: The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.
- Heine, B. (1993). *Auxiliaries: Cognitive forces and grammaticalization*. Oxford: Oxford University Press.

- Heine, B. (1997). Indefinite articles. In Bernd Heine (eds.), *Cognitive Foundations of Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Heine, B. (2002). On the role of context in grammaticalization. *Typological Studies in language* 49, 83-102.
- Heine, B & Kuteva.T. (2002). *World lexicon of grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heine, Bernd and Tania Kuteva (2006). *The changing languages of Europe*. Oxford University Press.
- Heine, B, Claudi.U & Hunnemeyer.F. (1991). *Grammaticalization: A conceptual framework*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hilpert, M. (2008). *Germanic future constructions: A usage-based approach to language change*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Hoffmann, Th., & Trousdale, G. (2011). Variation, change and constructions in English. *Cognitive Linguistics* 22, 1-23.
- Hollmann, W. (2003). *Synchronic and diachrony of English periphrastic causatives: A diachronic perspective*. Manchester: University of Manchester, doctoral dissertation.
- Hollmann, W. B. & Siewierska,A. (2007). A construction grammar account of possessive constructions in Lancashire dialect: Some advantages and challenges. *English Language and Linguistics* 11, 407-424.
- Hopper, P. J., & Traugott .E. C. (1993). *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopper, P. J. & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopper, P. J. (1988). Emergent grammar and the a prior grammar postulate. In Deborah Tannen, (ed.), *Linguistics in context: Connecting, observation, and understanding*, 117-134. Norwood: Ablex.
- Huddleston, R & Geoffrey K. P. (2002). *The Cambridge grammar of the English*

language. Cambridge: Cambridge University Press.

- Israel, M. (1996). The way constructions grow. In Adele Goldberg (ed.), *Conceptual structure, discourse and language*, 217-230. Stanford, CA: CSLI.
- Jahangiri, N., & Estaji, A. (2005). The change of numeral one to indefinite marker in Persian. *Journal of Literature and Humanities Faculty of Mashhad* 149, 71-84. [In Persian]
- Kent, R. G. (1953). *Old persian*. New Haven: American oriental society.
- Krug, M. (2000). *Emerging English modals: A corpus-based study of grammaticalization*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Lackoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1977). Syntactic reanalysis. In Li. Charles. N (eds.), *Mechanisms of Syntactic Change*, 57-140. Austin and London: University of Texas Press.
- Langacker, R. W. (2005). Construction grammars: Cognitive, radical, and less so. *Cognitive Linguistics: Internal Dynamics and Interdisciplinary Interaction* 32, 101-159.
- Lehmann, Ch. (1992). Word order change by grammaticalization. In Gerristen, Marinel and Stein, Dieter (eds.), *Internal and external factors in syntactic change*, 395- 416. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Li, Ch. N., & Thompson, S. A. (1977). A mechanism for the development of copula morphemes. In Li, Charles. *Mechanisms of syntactic change*, 419-444. Austin and London: University of Texas Press.
- Lyons, Ch. (1999). *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mahootian, Sh., & Gebhardt, L. (1997). *Persian. descriptive grammars*. London: Routledge.

- Moravcsik, E. A. (1969). Determination. *Working Papers on Language Universals* 1. 64-98.
- Naghzhguy-Kohan, M. (2014). A study of adversatives and their development in Persian. *Language Related Research* 4, 245-265. [In Persian]
- Naghzhguy-Kohan, M. (2016). *Persian through time*. Tehran: Bahar. [In Persian]
- Paul, D. (2008). The individuating function of the Persian “indefinite suffix. In Karimi, simin et. al. (eds.), *Aspects of Iranian Linguistics*, 309-328. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & svartvik, J. (1985). *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman.
- Rasekh-Mahand, M. (2009). Definite and indefinite in Persian. *Grammar* 5, 81-103. [In Persian]
- Rostila, J. (2006). Storage as a way to grammaticalization. *Constructions* 2006/1. [www.constructions-online.de].
- Skjarvø, P. O. (2002). *An introduction to Old Persian*. Revised and expanded 2nd edn.
- Sommerer, L. (2012). Investigating the emergence of the definite article in Old English: About categorization, gradualness and constructions. *Folia Linguistica Historica* 33, 175-213.
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Traugott, E.C. & Graeme, T. (2010). Gradience, gradualness and grammaticalization: How do they intersect. In Elizabeth Closs Traugott and Graeme Trousdale (eds.), *Gradience, Gradualness and grammaticalization*, 19-44. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Traugott, E. C. (2007). The concepts of constructional mismatch and type-shifting from the perspective of grammaticalization. *Cognitive Linguistics* 18, 523-557.

- Van de Velde, F. (2010). The emergence of the determiner in the Dutch NP. *Linguistics* 48, 263-299.
- Warren, B. (1995). What is metonymy?. In Richard. M Hogg and Linda van Bergen (eds.), *Historical Linguistics: Volume 2, Germanic linguistics (Selected papers from the 12th International Conference on Historical Linguistics, Manchester)*, 301-310. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

۱۱. ضمیمه

الف). کاربرد āiva قبل از گروه‌های اسمی که به انسان اشاره دارند (در مقام حرف تعریف نکره):

1.I martiya Āčina nām-a Upadarmahyā puça hauv udapatatā-φ
Ūvajaiy

One man Ačina name-ACC Upadarma son he rise.PST-3SG Elam (

(Kent, 1953, p. 118) «مردی به نام آخرین پسر اویدرم، او در عیلام قیام کرد»

2.I martiya Bābiruviya Naditabaira nām-a Ainairahyā puça hauv
udapatatā-φ

One man Babylonain Nidintu-Bel name-ACC Ainaira son he rise.PST-3SG

Bābirauv

Babylon

(ibid) «مردی به نام ندیت‌بئیر، یک بابلی، پسر ابی‌نیر، او در بابل قیام کرد»

3.I martiya Ciçataxma nām-a Asagartiya huavmai y hamiçiya
abava-φ

One man Ciçantakhma name-ACC Sagartian he rebellious become.PST-3SG

(ibid, p. 122) «مردی به نام چیژن‌تخم، یک آسگرتی، او نافرمان شد».

4.I martiya Frāda nām-a Mārgava ava-m maŌištam
akunava-tā

One man Frada name-ACC Margian that-ACC.Masc crown-prince
make.PST-3PL

(ibid, p. 125) «مردی به نام فراد، یک مروی، او را رئیس کردند»

5.I martiya Vahyazdāta nām-a avadā a-dāraya-φ

One man Vahyazdata name-ACC there IPFV-abide.PST-3SG

(ibid) «مردی به نام و هیزدات ... آنجا او ساکن بود».

6.I martiyam maŌištam akunauš-φ
One man crown-prince make.PST-3SG

(ibid, p. 126) «مردی را رئیس آن‌ها کرده بود».

7. I martiya Arxa nām-a Arminiya Halditahya puça hauv udapatatā-φ Bābirauv
One man Arkha name-ACC Armenian Haldita son he rise.PST-3SG
Babylon

(ibid) «مردی به نام ارخ، یک ارمنی، پسر هلدیت، او در بابل قیام کرد».

8.I Gaumāta nām-a maguš āha hauv a-durujiya-φ
One Gaumata name-ACC Magian be he IPFV-lie.PST-3SG

(ibid, p. 128) «یک گوماتا، یک مغی، او دروغ گفت».

9.I Ačina nām-a Ūvjia hauv a-durujiya-φ
One Ačina name-ACC Elamite he IPFV-lie.PST-3SG

(Kent, 1953:128) «یک آثرین، یک عیلامی، او دروغ گفت».

10.I Martiya nām-a Pārsa hauv a-durujiya-φ
One Martiya name-ACC Persian he IPFV-lie.PST-3SG

(ibid) «یک مرتبیا، یک پارسی، او دروغ گفت».

11.I Fravartiš nām-a Māda hauv a-durujiya-φ
One Phraortes name-ACC Mede he IPFV-lie.PST-3SG

(ibid) «یک فرورتیش، یک مادی، او دروغ گفت».

12.I Ciçataxma nām-a Asagartiya hauv a-durujiya-φ
One Ciçantakhma name-ACC Sagartian he IPFV-lie.PST-3SG

(ibid) «یک چیژن تخم، یک آسگرتی، او دروغ گفت».

13.I Frāda nām-a Mārgava hauv a-durujiya-φ
One Frada name-ACC Margian he IPFV-lie.PST-3SG

(Kent, 1953:128) 'یک فراد، یک مروی، او دروغ گفت.'

14.I Vahyazdāta nām-a Pārsa hauv a-durujiya-φ
One Vahyazdata name-ACC Persian he IPFV-lie.PST-3SG

'One, Vahyazdata by name, a Persian; he lied.'

(ibid, p. 129) «یک وهیزدات، یک پارسی، او دروغ گفت».

15.I Arxa nām-a Arminiya hauv a-durujiya-φ
One Arkha name-ACC Armenian he IPFV-lie.PST-3SG

(ibid) «یک ارخ، یک ارمنی، او دروغ گفت».

16.I martiya Atamaita nām-a Ūvjia ava-m maŌištam akunava-tā
One man Atamaita name-ACC Elamite that-ACC crown-prince make.PST-3PL

(ibid, p. 132) «مردی به نام آتم‌تیتا، یک عیلامی، او را رئیس کردند».

17.I martiya Gaubaruva nām-a Pārsa manā badaka ava-m-šām maŌištam
akunava-m
One man Gobryas name-ACC Persian my subject that-ACC.3PL crown-prince
make.PST-1SG

(ibid) «مردی به نام گئوبِراو، یک پارسی، بنده من، او را رئیس آن‌ها کردم».

ب). ساخت ثابتی که در پیکره به‌طور مکرر کاربرد دارد (برای مثال، Kent, 1953: 141, 142,

...., 147, 149):

18. **aiva-m** parūv-nām xšāyaŌia-m **aiva-m** parūv-nām framātār-am
One-ACC many-GEN king-ACC one-ACC many-GEN
lord-ACC

'یک شاه از بین بسیاری، یک فرمانروا از بین بسیاری.'

.